

УДК 347.77.347.211

О.Б. ЗАЙКІВСЬКИЙ, О.А. ОНІСТРАТ, кандидати техн. наук,
Л.М. ЛОТОХА, М.В. БОНДАРЧУК інженери (Центр. науково-дослід. ін-т озброєння та військової техніки
Збройних Сил України, м. Київ)

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Проведено дослідження проблем ідентифікації об'єктів права інтелектуальної власності за їхнього бухгалтерського обліку.

Проведено исследование проблем идентификации объектов права интеллектуальной собственности при их бухгалтерском учете.

Інтелектуальна власність (ІВ) уже давно відіграє значну роль у господарській діяльності підприємств економічно розвинених країн. Постійно зростає інтерес і попит до використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) також і з боку підприємців в Україні. Права на ОПІВ усе частіше стають товаром.

Практика господарювання все наполегливіше потребує врахування вартості інтелектуального продукту в економічній діяльності. Без впровадження інновацій, без ефективного використання ОПІВ напрочуд важко досягти успіху в бізнесі, «завоювати», як кажуть, «своє місце під сонцем».

Нематеріальні активи (НМА) – принципово новий об'єкт фінансового обліку для України, що узагальнює особливі види капіталу підприємства, а також характеризує його економічний потенціал і фінансову стабільність.

Унікальні за своєю природою фактори нематеріального характеру за сьогоденних умов є головним чинником у визначенні ринкової вартості та формуванні високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Це розуміє дедалі більше підприємців, про що свідчить постійне зростання надходження заявок на ОПІВ до Укрпатенту.

Незважаючи на велику кількість публікацій у різноманітних засобах інформації, в яких розглядається та висвітлюється тема комерціалізації значених об'єктів, наявні проблеми з цього питання все ще дуже актуальні.

Це, зокрема, підтверджує й Галина Уманців: «В умовах постіндустріальної економіки, що базується на використанні інтелектуального капіталу, питання сутності, оцінки та визнання в обліку невідчутних активів є актуальним. Незважаючи на всебічне підвищення ролі інтелектуальної власності, до цього часу по-справжньому невирішене питання оцінки та обліку її об'єктів у цілісному майновому комплексі господарюючих суб'єктів», як зазначено в роботі [1].

Проблема полягає в тому, що більшість інтелектуальних активів не ідентифікуються, а тому не відображаються в обліку. Адже саме після ідентифікації будь-яких активів, у тому числі й нематеріальних, розпочинається їхня оцінка та подальший бухгалтерський облік. Від того, наскільки правильно буде ідентифіковано об'єкт, залежить і його вартість, й облік на відповідних регістрах, а також наявність чи відсутність права на амортизацію. Саме тому, на наш погляд, ідентифікація ОПІВ складає базис, основу бухгалтерського обліку НМА. Аналіз публікацій показує, що в багатьох авторів відсутнє правильне розуміння самої суті НМА, що призводить до їхньої неправильної ідентифікації та, відповідно, подальших помилок у бухгалтерському обліку.

Для того, щоб чітко розібратися в цьому питанні, необхідно починати з огляду законодавства, що регулює бухгалтерський облік НМА.

До цих пір у законодавстві України існує багато невирішених проблем із цього питання, що підтвердили й парламентські слухання на тему:

© О.Б. ЗАЙКІВСЬКИЙ, О.А. ОНІСТРАТ, Л.М. ЛОТОХА, М.В. БОНДАРЧУК, 2015

«Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування», які відбулися 27 червня 2007 р. Зокрема, в постанові Верховної Ради, яку прийнято, відмічається: «Не врегульовано належним чином питання ...оцінки та взяття на бухгалтерський облік об'єктів інтелектуальної власності, нематеріальних активів. Законодавством належним чином не врегульовано питання вартісної оцінки майнових прав інтелектуальної власності, їх відображення у бухгалтерському обліку» згідно роботи [2].

Саме головне, на наш погляд, полягає в тому, що на сьогодні відсутнє однозначне визначення поняття терміну «нематеріальні активи» в бухгалтерському й податковому обліках.

Відповідно до п. 14.1.120 Податкового кодексу України «Нематеріальні активи – об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права», як зазначено в роботі [3].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» визначає, що: «Нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам» згідно роботи [4].

Положенням із бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ визначається те, що: «нематеріальний актив – актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований», як зазначено в роботі [19].

Крім того, що у всіх визначеннях, які наведено, відсутнє однозначне тлумачення поняття, як немає й чіткого визначення самої суті НМА – що це саме право (матеріальне) на використання об'єктів, у тому числі об'єктів права ІВ, а не самі об'єкти.

Доцільно було б у всіх законодавчих і нормативно-правових актах давати одне однозначне визначення. Зокрема, як варіант, ми пропонуємо до розгляду законодавців своє визначення, яке, на наш погляд, повністю розкриває саму сутність НМА: «Нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, суть яких полягає в праві власності на об'єкти інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, які визнано в порядку, встановленому відповідним

законодавством, об'єктом права власності особи, можуть бути ідентифіковані (ототожнені) та утримуються підприємством із метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам».

Необхідність чіткого визначення поняття НМА стає очевидним, коли знайомишся з публікаціями деяких авторів на цю тему. Так, наприклад, Г. Красноступ, аналізуючи дослідження Кембел Р. Макконел та Стенлі Л. Брю стосовно ресурсів, приходять до висновку, що «до нематеріальних активів належать тільки об'єкти інтелектуальної власності» згідно роботи [5].

Проте з наведених визначень НМА можна виділити наступні його ознаки, які допомагають правильно його ідентифікувати:

- немонетарний актив;
- не має матеріальної форми.

Для подальшого розгляду слід визначитися, що саме є активами. Активи – це ресурси, які контролює підприємство в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання майбутніх економічних вигід, як зазначено в роботі [6].

Відповідно до п. 4 П(с)БО 19, немонетарними активами визначаються всі активи, окрім грошових коштів, їхніх еквівалентів та дебіторської заборгованості в фіксованій (чи визначеній) сумі грошей згідно роботи [7], зокрема матеріальні активи, до яких належить рухоме й нерухоме майно (основні засоби та запаси), а також із НМА, в основному прав.

Матеріальні активи складаються з фізичної речовини, яку можна побачити. До матеріальної речовини можна навіть доторкнутися й відчути тепло або холод. Навпаки, нематеріальні об'єкти походять від юридичних прав або прав, що витікають із контракту, й тому вони не мають фізичної субстанції. НМА невлесні та безтілесі, до них не можна доторкнутися, потримати в руках, помацати, як зазначено в роботі [8].

Відмінні ознаки НМА дуже добре сформульовано у книзі Цибульова П.М. «Основи інтелектуальної власності» [9]:

- відсутність матеріальної основи і при цьому володіння такою коштовною якістю, як здатність давати доход власнику, виходячи з довгострокових прав і переваг, що вони приносять йому так довго, як це можливо;

- відсутність наміру продажу нематеріальних активів у нормальних умовах діяльності підприємства;

- тривалість експлуатації, що дозволяє враховувати їх у складі довгострокових інвестицій як оборотні активи й через обраний варіант облікової політики встановлювати більш розумний термін погашення їхньої первісної вартості за загальною невизначеністю термінів функціонування (гудвіл, товарні знаки тощо);

- відсутність відходів;

- багатопільовий характер експлуатації, що дозволяє використовувати об'єкт на різних ділянках діяльності підприємства;

- підвищений ступінь ризику в прагненні отримати прибуток від застосування подібних активів.

На думку В. Астахова згідно роботи [10], до відмінних ознак НМА належить також і така, як неможливість виділення зі загальної маси майна підприємства або відособлення в самостійний вид майна внаслідок його нематеріальної основи. З цим абсолютно неможливо погодитись, оскільки таке твердження суперечить вимозі щодо можливості ідентифікації нематеріального активу та його комерціалізації (впровадження у виробництво, торгівлю, надання в оренду).

Відмічено особливості, які характеризують НМА (об'єкт обліку), як узагальнене поняття результатів творчої діяльності й засобів індивідуалізації юридичної особи, що не володіє фізичною основою й реалізується в формі прав, які приносять їхньому власнику прибуток, розмір якого залежить від обсягу цих прав.

Це чітко визначено Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій згідно роботи [11], де зазначено, що рахунок 12 «Нематеріальні активи» має такі субрахунки:

121. «Права користування природними ресурсами»;

122. «Права користування майном»;

123. «Права на комерційні позначення»;

124. «Права на об'єкти промислової власності»;

125. «Авторське право та суміжні з ним права»;

127. «Інші нематеріальні активи».

Таким чином, зміст поняття «нематеріальні активи» слід визначити як довгострокові права або переваги, які набуває власник прав, відображено в балансі суб'єкта господарювання як витрати на їхнє придбання й доведення до стану, придатного

для використання за своїм призначенням із метою отримання прибутку.

З метою того, аби конкретний НМА, насправді, було визнано таким (із точки зору бухгалтерського та податкового обліків для конкретного підприємства), в останнього має бути відповідне підтвердження такого права (наприклад, патент, свідоцтво або документ, який підтверджує право його власника на використання (експлуатацію) цього нематеріального активу). Якщо такого документа немає, то й визнати той чи інший актив, навіть якщо він не має матеріальної форми, саме НМА достатніх законних підстав немає.

Якщо з бухгалтерським обліком НМА за такими групами, як «Права користування природними ресурсами», «Права користування майном» питань майже не виникає, то щодо до таких груп, як «Права на комерційні позначення», «Права на об'єкти промислової власності» та «Авторське право й суміжні з ним права», які включають саме ОПВ, постає багато питань і виникає чимало непорозумінь. Подальший розгляд буде стосуватися, в основному, саме ідентифікації об'єктів, які зазначено.

За введенням кожного ОПВ в господарський оборот, на підприємстві необхідно розглядати документи, які підтверджують його ідентифікацію.

Зі здійсненням обліку на підставі положень (стандартів) бухгалтерського обліку почав використовуватись термін «ідентифіковані активи та зобов'язання». Даний термін, за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» згідно роботи [7], означає активи, які придбано, та зобов'язання, які на дату придбання відповідають критеріям визнання статей балансу за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» (далі – П(с)БО 2). За ст. 10 П(с)БО 2 актив відображається в Балансі за умови, що оцінку його може бути достовірно визначено та очікується отримання в майбутньому економічних вигід, які пов'язано з цим використанням, як зазначено в роботі [12].

Як бачимо, повної інформації із даних визначень стосовно ідентифікації НМА взяти неможливо. Це призводить до того, що багато авторів, не розуміючи суті ідентифікації, вважають, що «ідентифікованими нематеріальними активами називають такі нематеріальні активи, що можуть бути придбані чи продані окремо від інших активів підприємства» згідно роботи [8], або «нематеріальний актив, який може бути відокремлений від підприємства» згідно роботи [13]. Але це ж лише частина

ідентифікації, яка не дає повної картини стосовно об'єкта ідентифікації. Залишаючись на таких позиціях, можливо наробити чимало помилок у бухгалтерському обліку об'єктів права ІВ як НМА, які буде показано нижче.

Більш близькою до суті ідентифікації є позиція В. Пантелєєва: «Ідентифікація (лат. *identificare* – ототожнювати) означає встановлення відповідності реального об'єкта, товару наданій на нього документації, його назві для запобігання заміни одного об'єкта іншим», як зазначено в роботі [14].

Для того, щоб розібратися, що ж таке ідентифікація, звернемось до енциклопедій. Так, в Українській Радянській Енциклопедії наведено таке визначення: «Ідентифікація (ототожнювати) – ототожнювання предметів і людей за їхніми характерними ознаками» згідно роботи [15].

«Большая Советская Энциклопедия» дає ще більш повне визначення: «Идентификация (устанавливаю тождество, отождествляю) – установление тождества того или иного объекта на основании определенных признаков, являющихся отличительными для данного объекта. Посредством идентификации может быть точно установлен индивидуально-определенный предмет или же тождество этого предмета как части более сложного целого» згідно роботи [16].

Ідентифікація об'єктів права ІВ розглядається в Національному стандарті № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», в якому зазначено: «Під час обстеження об'єкта права інтелектуальної власності, яке проводиться з метою його ідентифікації, з'ясується наявність матеріального носія об'єкта та документів, що засвідчують майнові права інтелектуальної власності і факт видачі дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної власності» згідно роботи [17].

Таким чином, для випадку бухгалтерського обліку об'єкта права ІВ у складі нематеріальних активів ідентифікація об'єкта означає встановлення наявності та чинності документів, які засвідчують правомірне набуття права авторства, права власності, а також інших документів, які є підставою для оприбуткування об'єкта НМА.

Аналогічна позиція й у В. Пантелєєва: «ідентифікація є обов'язковою умовою для обліку нематеріального активу. Поряд з визнанням даного об'єкта як об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів даного підприємства повинні визначатись інші важливі

характеристики нематеріального активу: умови та дата введення об'єкта в господарський оборот, характеристика об'єкту, місце використання, вартість придбання, строк корисного використання, отримання майбутніх економічних вигід, особа, відповідальна за прийняття об'єкта, тощо», як зазначено в роботі [14].

Реально ідентифікація нематеріального активу на підприємстві може здійснюватись на підставі визнання даного об'єкта повноважним органом підприємства – комісією, яку призначено наказом власника або посадової особи й яку здійснює керівництво підприємством. Це може бути, зокрема, інвентаризаційна комісія підприємства.

Саме головне, що повинна зробити комісія – це встановити наявність і чинність прав власності на об'єкт, що підлягає ідентифікації.

Правильність такого підходу підтверджує й Міністерство фінансів України: «При інвентаризації об'єктів права інтелектуальної власності їх наявність установлюється за документами, що були підставою для оприбуткування, або додатково за документами, якими оформлені (тобто, підтверджуються) відповідні права. Зокрема, з метою ідентифікації об'єктів права інтелектуальної власності інвентаризаційна комісія пересвідчується у наявності та чинності документів, що засвідчують правомірність набуття прав власності, прав використання об'єктів інтелектуальної власності – патентів, свідоцтв, дипломів, ліцензій, договорів тощо» згідно роботи [18].

Державне казначейство України ще більш конкретно зазначає: «на облік у складі нематеріальних активів беруться придбані права на володіння, користування та розпорядження об'єктом нематеріальних активів, після відчуження їх (прав) від колишніх власників та визначення його вартості. При відсутності права власності витрати на придбання визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійсненні без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом» згідно роботи [19].

У разі ідентифікації об'єктів НМА комісія підприємства, до складу якої мають входити компетентні фахівці з питань ІВ, в обов'язковому порядку повинна перевірити наявність та чинність документів, які є підставою для оприбуткування об'єкта нематеріального активу, документів, що засвідчують правомірне набуття права авторства, права власності, права на використання об'єкта

нематеріального активу, а саме: патентів – для винаходів, корисних моделей, промислових зразків; свідоцтв – для комерційних найменувань, торговельних марок, об'єктів авторського права, компонування інтегральних мікросхем; дипломів – із метою наукових відкриттів; ліцензій (ліцензійних договорів, авторських договорів); договорів про передачу права власності на об'єкт нематеріального активу; виписок із відповідних державних реєстрів, які підтверджують права на об'єкт НМА; актів приймання-передачі прав на об'єкти НМА; інших документів, які пов'язано з ідентифікацією прав на об'єкти НМА, як зазначено в роботі [20].

Дотримання зазначеного порядку ідентифікації об'єктів НМА зведе до мінімуму можливість неправильного бухгалтерського обліку таких активів, які припускають деякі автори публікацій. Так, зокрема, Ірина Солодченко вважає, що придбаний або отриманий НМА відображається в балансі тільки в тому випадку, якщо існує ймовірність одержання майбутніх економічних вигод, які пов'язано з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначено. Під економічними вигодами автор має на увазі потенційну можливість одержання підприємством коштів від використання активів. На цій підставі, розглядаючи придбання підприємством законодавчої бази України, яка використовується для одержання інформації в поточній діяльності підприємства, та список передплатників великих друкованих видань, за допомогою якого підприємство збирається укласти нові контракти, шукати нових замовників і розміщати цілеспрямовану рекламу протягом трьох років, автор приходиться до висновку, що список передплатників є НМА і вартість його придбання варто амортизувати протягом трьох років [8]. Помилка очевидна, адже питання наявності прав на з список, якій зазначено, навіть не розглядається.

Підприємство, яке придбало об'єкт права ІВ в результаті його створення чи за договором відчуження майнових прав може розглядати таку господарську операцію як операцію з придбання НМА лише у випадку наявності наступних прав стосовно об'єкта: право володіння, право користування, право розпорядження.

Правовою підставою приналежності об'єктів права ІВ конкретному підприємству й, відповідно, визнання цих об'єктів НМА конкретного підприємства є наявність охоронних документів на них [21].

Ми вже дійшли висновку, що до НМА належать об'єкти права ІВ, які:

- по-перше, є доведеними, задокументованими відповідно до чинного законодавства. Документ повинен мати юридичну силу або носити службовий характер. Документальним підтвердженням об'єкта НМА є патент, сертифікат, ліцензія або інші документи, що мають юридичну силу й відображають специфіку того або іншого об'єкта;

- по-друге, мають вартісну оцінку, оскільки господарські факти, що не мають грошової оцінки, в бухгалтерському обліку не відображаються.

Враховуючи зазначене, об'єкт права ІВ необхідно брати на облік у складі НМА лише в разі придбання прав на володіння, користування та розпорядження об'єктом права ІВ після відчуження їх (прав) від колишніх власників та визначення вартості об'єкта, який зазначено.

Якщо ж підприємство придбало об'єкт права ІВ на умовах користування ним, без передачі прав на володіння або розпорядження, то витрати, які пов'язано з його придбанням (створенням), визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Дивує позиція деяких авторів, які вважаючи, що класифікація нематеріальних активів, що наведено в П(с)БО 8 є недосконалою, пропонують слово «право» вилучити з найменувань НМА, посилячись на те, що не права є нематеріальними активами, а безпосередньо об'єкти ІВ. Усе аналогічно тому, як у бухгалтерському обліку відображено матеріальні активи. Так, якщо в підприємства відображено матеріальні активи «Основні засоби», то ми не вживаємо «Право користування основними засобами». Таким чином, необхідно внести зміни і до П(с)БО 8, а саме замінити в назві субрахунку за Планом рахунків «Авторські та суміжні з ними права» на «Об'єкти авторських та суміжних з ними прав» [5, 22].

Та що там автори, коли навіть Міністерство фінансів України припускається ще грубішої помилки. Так, у своєму листі на запит щодо окремих питань бухгалтерського обліку Міністерство фінансів України повідомляє: «Об'єкт інтелектуальної власності і право користування об'єктом інтелектуальної власності відповідно до Положення (стандарту) 8 визнаються нематеріальним активом підприємства (зараховуються на баланс), якщо вони можуть бути ідентифіковані, утримуються підприємством з метою використання протягом більше одного року, існує ймовірність одержання

від їх використання майбутніх економічних вигід та їх вартість може бути достовірно визначена. Тобто за відсутності однієї із зазначених ознак, наприклад, вартості, строку використання більше одного року, об'єкт інтелектуальної власності чи право на його використання в бухгалтерському обліку активом не визнаються» [23].

Мало того, що в листі відділяється об'єкт права ІВ від права власності на цей об'єкт, так ще й пропонується визнавати НМА навіть право користування об'єктом права інтелектуальної власності, а не виключне право власності. Це суперечить не лише здоровому глузду, а й вимогам того ж міністерства стосовно бухгалтерського обліку нематеріальних активів, які ми розглядали вище [18], й положенням Цивільного кодексу України стосовно права ІВ. Право користування застосовується лише до таких нематеріальних активів, як право користування природними ресурсами та право користування майном. Об'єкти ж права ІВ визнаються нематеріальним активом лише за наявності права власності, яке полягає в праві володіння, користування та розпорядження зазначеним об'єктом.

Відповідно до Цивільного кодексу України право інтелектуальної власності становить особисті немайнові права ІВ та (або) майнові права ІВ [24]). За цілями бухгалтерського обліку нас цікавлять саме майнові права.

Стаття 424 Цивільного кодексу України [24] визначає, що майновими правами ІВ є:

- 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання.

Відповідно до Цивільного кодексу майнові права ІВ може бути передано повністю або частково іншій особі [24]. Тобто власник права ІВ може передати іншій особі право на користування об'єктом права ІВ без права розпорядження таким об'єктом (наприклад, придбання диска з комп'ютерною програмою не означає придбання права тиражувати її із метою отримання доходу, тобто розпоряджатися програмою в комерційних цілях).

Співвідношення права ІВ та права власності чітко встановлює стаття 419 Цивільного кодексу [24]:

1. Право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного.

2. Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ.

3. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності.

Висновки

1. Ідентифікація об'єкта права інтелектуальної власності означає встановлення наявності та чинності документів, які засвідчують правомірне набуття права авторства, права власності, а також інших документів, які є підставою для оприбуткування об'єкта нематеріального активу.

2. Ідентифікація є обов'язковою умовою для обліку нематеріального активу.

3. Оскільки об'єкти права інтелектуальної власності стають поряд з іншими нематеріальними активами об'єктом господарського обороту, то вони потребують більш глибокого наукового дослідження, розроблення чіткого порядку та умов ідентифікації, оцінки та бухгалтерського обліку.

4. Потребують однозначного законодавчого визначення основні терміни: що таке нематеріальний актив, ідентифікація нематеріального активу, ідентифікація об'єкта права інтелектуальної власності як нематеріального активу, оцінка нематеріального активу та інші.

Список літератури

1. *Уманців Г.*, Проблеми ідентифікації, оцінки та обліку інтелектуального капіталу підприємства // *ІВ* № 3. – 2007. – С. 29-33.
2. *Про Рекомендації парламентських слухань «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування»* / Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 року № 1243: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1243-16/>.
3. *Податковий кодекс України* Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>.
4. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»*, наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99. – № 242: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
5. *Красноступ Г.* Комп'ютерна програма як особливий вид нематеріальних активів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/351547.html>.

6. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні* / Закон: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»* / Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.99 N 163: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
8. *Солодченко І.* Нематеріальні активи // Школа бухгалтера. – 2005. № 6. – С. 3-6.
9. *Цибульов П.М.* Основи інтелектуальної власності. – К., 2005. – 108 с.
10. *Астахов В.П.* Нематериальные активы. – М.: Бух. учет, 1996. – 185 с.
11. *План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій*, наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
12. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»*: наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
13. *Резнікова В.В.*, Ділова репутація, ділові зв'язки та інші нематеріальні активи як вклади до спільної господарської діяльності у формі простого товариства Підприємництво, господарство і право. – 2004 р. – № 12. – С. 100-103.
14. *Пантелеев В.* Зміни в обліку нематеріальних активів // Школа бухгалтера. – 2005. – № 7. – С. 12-14.
15. *Українська Радянська Енциклопедія* // 16 т. – т. 5. – 1985 р. – 576 с.
16. *Большая Советская Энциклопедия* // 30 т. – т. 17. – 1978 г. – 616 с.
17. Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.07 № 1185: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007>.
18. *На запит* про бухгалтерський облік та інвентаризацію об'єктів права інтелектуальної власності, лист від 12.08.2005 №31-04200-10-5/17045 Міністерства фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
19. *Про затвердження* деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ, наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2013 № 611: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
20. *На запит* щодо оприбуткування нематеріальних активів, лист 11.04.2006 № 31-34000-10-10/7377 Міністерства фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dku.com.ua>.
21. *Про постановку на бухгалтерський облік* об'єктів права інтелектуальної власності як нематеріальних активів та проведення їх інвентаризації», лист від 19.05.2004 р. №07-04/1005-4111, Державне казначейство України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/lyst_20050825dku.html.
22. *Тарасова І.* Пропозиції щодо вдосконалення класифікації нематеріальних активів//Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 4. – С. 38-41.
23. *Про бухгалтерський облік* нематеріальних активів, устаткування, витрат на оренду, лист від 15.09.2006 № 31-34000-02/23-7000/10500, Міністерство фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc>.
24. *Цивільний кодекс* України від 16.01.03 № 435: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/2003-вр.